

БОНЮ АНГЕЛОВ (София)

ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК И СРЪБСКИЯТ КНИЖОВНИК ТЕОДОСИЙ

Като всеки голям писател и видният старобългарски писател Григорий Цамблак е оказал силно влияние не само върху своите съвременници, но и върху славянските книжовници, работили десетилетия и векове след него. Най-добро свидетелство за това са многобройните преписи от негови съчинения, поместени в старославянски ръкописи, главно руски. Най-много са преписвани, следователно най-силно въздействие са оказали неговите слова, свързани с важни християнски празници или прославящи видни църковни дейци. Нещо повече — познати са няколко руски ръкописа, в които са поместени слова само от Григорий Цамблак, явление твърде рядко в старите славянски литератури. Голямото книжовно наследство на бележития писател чака не само издирване и публикуване, но и задълбочено, всестранно проучване: жанрове, извори, стилно-художествени похвати, разпространение в отделните православни литератури (българска, руска, сръбска, румънска), въздействие върху други средновековни книжовници. Тази важна задача от няколко години е предмет на внимание от страна на университета във Велико Търново, където вече се предприемат конкретни задачи.

Няма спор, Григорий Цамблак като книжовник и личност е оказал силно влияние върху съвременници и следовници. Разбира се, по-голямо и по-резултатно е било творческото му въздействие, което, както казах, трябва да бъде предмет на специално проучване. В настоящото научно съобщение искам да изнеса една вест, която говори повече за въздействието на личността на нашия писател върху друг книжовник. Това е съвсем нов въпрос, непоставян и неразглеждан в нашата научна литература. Вестта говори за личното обаяние на Григорий Цамблак, за авторитета, с който се е ползувал, за обичта към него. Редом с всичко това, разбира се, говори и за ролята на неговото книжовно творчество.

Става дума за сръбския книжовник Теодосий, който е написал служба и житие на прославилия се през XIII в. сръбски анахорет Петър Коришки, починал вероятно към края на същия век. В сръбската наука има доста изследвания, посветени на въпроса за авторството на тези две съчинения. Доминира схващането, че те са написани от мних Теодосий Хилендарец, живял и творил в края на XIII и началото на XIV в., който е написал

няколко творби в прослава на прочутите сръбски светци Симеон и Сава, а именно жития и служби, както и обща похвала за тях. Приема се, че службата в чест на Симеон Неман е възникнала около 1309—1310 г., а службата и житието на Петър Коришки са писани през 1310 г. Най-важно изследване по въпроса е от Др. Костић. Кад је Теодосије писао Живот и Службу св. Петра Коришког?¹ Това съчинение за мене остана непознато, защото не се намира в софийските библиотеки, но неговата основна теза добре е предавана от други сръбски учени, третираши същия въпрос.² Казаното от тях е достатъчно, за да взема отношение по засегнатия въпрос, по-точно казано, да възкресе една теза, изказана отдавна в сръбската наука, още през втората половина на XIX в. Тая теза има основание, поради което някои сръбски учени от по-ново време, когато засягат въпроса, са внимателни, не така категорични в изводите си. Например проф. Дж. Сп. Радойчић — най-авторитетният и най-критичният между тях — като пише за богородичния канон, отбелязва: „Ушао је у службу Петру Коришком, коју је по свој прилици написао Теодосије биограф св. Саве и писац Службе Симеону и Сави. Служба Петру Коришком је постала на почетку XIV века.“³ Или други негови мисли — за житието на Петър „Koji se takođe smatra za Teodosiev spis“, както и за Петровата служба — „i služba Petru Koriškom uzima se da je Teodosijeva“.⁴

Неизтощимият Стоян Новакович е първият южнославянски учен, който дава по-голяма публикация за Петър Коришки — през 1871 г. той напечатана житието на светеца по ръкопис от XV в., № 123 от сбирката на Сръбската академия на науките. Липсва началото на житието, понеже съответните листове са били откъснати.⁵ Както се вижда от друг препис на житието, по-късно открит пак от Стоян Новакович, в това начало се говори за „отец и брат Григорий“, който подтикнал книжовника да се заеме с написване житието на светеца. В първата си публикация, когато още не знае тази важна подробност, Новакович основателно пише: „На питања ко је писао и како је писао живот Петру Коришкому, наш рукопис врло лијепо одговара. Да се није почетак изгубио, видјели бисмо може бити ко је управо повод био, овако из друге главе видимо толико, да је писано по нечијој наредби, јер стои: Сега во радн^и ми о бозѣ н твоен любвѣн повинуеше се, прѣподобнаго жтїе по твоему прошенїю сказати начинаемъ... Да се није изгубио први лист, на ком је била прва глава, из њега бисмо могли дознати ко је то позвао Теодосија на овај посао, и држећи да није могао нико други бито него каква

¹ Богословље, IX, 1934, кн. 4, с. 371—382.

² Љ. Павловић. Култови лица код срба и македонаца. Смедерево, 1965, с. 81—85; Ђ. Сп. Радойчић. Книжевна збивања и стварања код срба у Средњем веку и у турско доба. Нови Сад, 1967, с. 203; Ђ. Сп. Радойчић. Antologija stare srpske književnosti (XI—XVIII veka). Beograd, 1960, 318—319; Ђ. Трифуновић. О Србљаку. — Студије, IV, Београд, 1970, с. 186—187, 289—291.

³ Ђ. Сп. Радойчић. Книжевна збивања, с. 203.

⁴ Ђ. Сп. Радойчић. Antologija, с. 318—319.

⁵ Ст. Новаковић. Прилози к историји српске книжевности. V. Живот српског испосника Петра Коришког. — Гласник, кн. XII, Свеска XXIX старогa реда, Београд, 1871, с. 308—346.

висока личност из црквене јерархије, ако не и иначе какав знаменит чојек из народа, могли бисмо по томе дознати кад је овај живот писан.“⁶

Щастието да открие, както казах, началото на житието има пак Ст. Новакович. Него той открива в сръбски рѣкопис от 1688 г., писан от Христофор Рачанин. Същият рѣкопис съдържа и служба за Петър Коришки, която за пръв път се публикува от Новакович в неговата работа „Teodosija mnija Hilandarca djelo o Petru Koriškom“⁷. Тук Новакович отпечатва и началото на Петровото житие, което липсва в другия препис; така се попълва текстът на житието. С основание изследователят обръща особено внимание на новооткритото начало на житието, защото то му дава повод да уточни свои мисли, изказани през 1871 г., и да изкаже нови мисли, да постави задача на историко-литературната наука след него. Понеже тези мисли са важни, нови, за пръв път изказани в науката, и от учен от класата на Ст. Новакович, целесъобразно е да бъдат припомнени и изнесени тук изцяло. Ученият пише: „Где је још што рађено о овоме делу Теодосијеву, може се видети из чланка у „Starinama IX“. Овде ћемо још нешто дати о писцу Теодосију и о ономе, који ја је потакао да ради дело о Петру Коришком. Почетак легенде, који ја нисам имао пред собом, кад сам у „Гласнику XXIX“ издавао живот Петра Коришкога, у овом је рукопису цео. Из њега се види и ко је то био, што је Теодосија на писане потицао: Благо н къ благомѣ оумыленію, себе оубо н слышештнмѣ оуспѣшно поученіе Петра прѣподовнаго възпомннаніемѣ житіе его явъствѣно съставити бѣднѣз еси, отче н брате Григоріе, много же о семь, јакоже вѣствѣ твоѣ прѣподовіе и т. д. Види се дакле, да је онај, који је Теодосија на рад подстицао, био и сам калуђер и да му је било име Григорије. Али који Григорје? Није ли Григорије Цамблук? Он би врло лако могао бити, и кад би био он, више би се заметених литерарно-историјских питања расправило, па би се одмах више и сигурније знало и о времену живљења Теодосија мниха Хиландарца и о Петру Коришком, и т. д. Али ово тек као напомена на случај да време помогне изнаћи још који податак, који би литературној историји нашој помагао да ово питање реши.“⁸

Тук треба да кажа, че преди Новакович руският учен архим. Леонид също така изказва предложение, че Григорий Цамблук е настоявал Теодосий да напише житие на Петър Коришки. Като описва един рѣкописен сборник от XVI в. (той погрешно дава XVII в.) от сбирката на Хиландарския манастир (сега е под № 479), Леонид съобщава, между другото, и за житието на Петър Коришки, написано от монах Теодосий. Той дава почти цялото послесловие на житието, където писателят съобщава своето име и че е дошел от Света гора, от Хиландарския манастир: „Азъ же оумыленннн Теодосіе, слышавъ о чудесѣхъ. ... желаніе много любовію н вѣрою къ немѣ ... приндохъ съ свѣтѣ горы Аѳона отъ обители св. Савы Сръбскаго н св. отца Симеона н чудотворнымъ мощемъ

⁶ Ст. Новакович. Цит. съч., с. 312.

⁷ Starine, XVI, Zagreb, 1884, p. 9—34.

⁸ Starine, XVI, 1884, с. 11. В друга своя работа (Teodosija mnija Hilandarca pohvala svetome Simeonu i Savi. — Starine, XI, 1879, с. 153—180), Новакович приема, че авторът на съчиненията за Петър Коришки е идентичен с Теодосий Хиландарец, автор на творби за сръбските светци Симеон и Сава.

поклоннх се...“ Веднага след послесловието Леонид добавя: „Теодосий, обръщай се к брату некоему, Григорию (не Дечанскому ли игумену Цамблаку?), убедившему его составить житие преподобнаго Петра, говорит...“⁹ Макар и не категорично, това е първото печатно изказано предположение, че под посоченото име Григорий трябва да разбираме Григорий Цамблак.

Аз искам да възобнова именно това забравено или пренебрегвано в науката мнение за въздействието на Григорий Цамблак върху Теодосий да напише житие на сръбския светец Петър Коришки. Както се вижда от краткия преглед на научните публикации, свързани с въпроса, нито Леонид, нито Ст. Новакович привеждат никакви аргументи в полза на своето предположение. За тях то е само *предположение*, което очаква бъдещи доводи, за да бъде по-убедително. Леонид дори го поставя в скоби. У Ст. Новакович мисълта е по-разгърната, той е по-склонен да приеме името на Григорий Цамблак, изказвайки надежда, че литературната история след време ще приведе градиво, което би спомогнало за правилното решаване на въпроса. Ще се опитам да дам малък принос по този въпрос, поставен в науката преди сто години.

1. Теодосий — той се нарича „умыленный Феодосіе“ — казва, че като узнал за „чюдесата“, вършени от мощите на Петър Коришки, и имайки „желание много любовию и верою къ нему... сподобленъ бывъ пріндеохъ отъ Светыя горы Афона“, за да се поклони на мястото, където отшелникът се е подвизавал, където е и гробът му. Мястото, където се е подвизавал светецът, е „кромѣ мнра и всакомоу страданію достоно“, говори за църквата, в която е гробът, за наученото от монаси и от местни жители за живота и „подвизите“ на отшелника.

2. Изглежда, че от тук — планината Кориш, недалеч от Призрен — монахът Теодосий е отишъл, между другото, и в прочутия Дечански манастир. В началото на XV в., между 1403—1406 г., игумен на манастира е Григорий Цамблак, дошъл тук от Сучава и манастира Нямц, Молдавия, където е бил виден проповедник в катедралната църква. Там той е написал няколко поучителни слова, а също така житие и служба в чест на мъченика Иван Нови Белградски (Акермански).

3. Намирайки се под въздействието на силните впечатления, непосредствено получени от мястото на постническите подвизи на Петър Коришки, както и от разказите на местните жители, Теодосий е разказал всичко това на игумена на Дечанския манастир, славещ се и като книжовник. Григорий Цамблак добре оценява разказвача като впечатлителна личност, надарена с дар слово (това ярко изпъква от текста на житието), и го подтикна да се заеме с богоугодно дело — да опише видяното и чуто, да напише житие за този славянски светец, каквото дотогава, явно, не е имало. Предложението сигурно е смутило Теодосий, защото станало нужда Григорий да го убеждава в необходимостта и ползата от такова дело. Това виждаме от глава втора на житието (по разчленението на житието, дадено от Ст. Новакович). Тук се говори изобщо за значението на писанията, прославящи живота на божи угодници, на „воинството небесно“. Теодосий пише: „Благосмысленъ твои раззумъ

⁹ Архим. Леонид. Славяносербские книгохранилища на святой Афонской горе... — Чтения ОИДР, 1875, кн. 1, с. 16.

о семь и доброе отъ насъ прошение и божьствоу любовь, юже къ светымъ, его благо похваляю и много оублажаю. Благо бо, что доуши свои сны сънскасяши, еже бо светыхъ житиа и техъ нзредьному и благолюбьзному жнзнь *последнымъ родомъ писаниемъ оставити добро и зъло пользно и благоугодно...* Сего бо ради мы о возѣ и твои любви *повиноуше се, прѣподобнаго житиа по твоему прошенію сказати начинаемъ...*¹⁰ В глава първа има изрази, подсецащи за разговор между двамата, в който се изтъква необходимостта от написване на житието: „Благо и къ благому оумнленію себе оубо и слышештнмъ оуспѣшно поученіе Петра прѣподобнаго възспомнаниемъ, *житиа его явъствено съставити бѣдиль еси, отче и брате Григоріе...* яко да не радештнхъ о *твоеи любви помышляешн насъ...* твое прошение... *яко твоеи надѣжди дѣстотно слово оудѣстонтн възвозможемъ.*“¹¹

4. В глава първа има мисъл, която срещама в житието за Иван Су-чавски, написано от Григорий Цамблук. Тази мисъл е била един от важните доводи на Григорий към Теодосий; тя му е направила силно впечатление, тя го е убедила, щом я предава в своето съчинение. Мисълта е:

Георгий Цамблук

Мнози оучнтелства, нже добръ и якоже богови любезно пожнвшнхъ образн. Отъ ннхъже оубо едннь естъ пръвыи настоящн, аще и врьменнымъ много прѣшествіемъ послѣднн показа се. Не бо пръваго врѣмене тѣчнж страдалца вѣнцы почѣте владыка, нж н нннѣ напослѣдокъ дверь отврѣзаетъ прозволѣваж — щнмъ и тѣмнждѣ тѣхъ въздѣваа чьстн же и дарованн.¹²

Теодосий

Прѣподобны бо, аште и въ послѣднн роды, нъ не хоуждѣше древннхъ нзредныхъ подвнзавъ се н яко бесплзтьн поштенемъ, молнтамн же н слззамн, да снще рекоу, ангелскы въ Корншкон поустынн дѣстотно богови пожнвъ, явн се.¹³

Въ основа на изнесеното може да предположим дори, че Теодосий се е запознал с написаното от Григорий Цамблук житие за Иван Су-чавски, че то му е въздействувало, че от него пряко заема мисълта за новите божи угодници, също заслужаващи прослава.

5. Теодосий мних е автор и на Служба за Петър Коришки, позната само по два преписа. Ст. Новакович публикува преписа от 1688 г. в *Starine*, XVI, с. 12—27. Тази служба, както повечето служби, представлява

¹⁰ Гласник, кн. XXIX, 1871, с. 320—321.

¹¹ *Starine*, XVI, 1884, с. 27; Гласник, XXIX, с. 320.

¹² П. Русев и А. Давидов. Григорий Цамблук в Румъния и в старата румънска литература. С., 1966, с. 90.

¹³ *Starine*, XVI, с. 27.

компиляция от други служби, възникнали по-рано. В нея например има стихирѣ, заети от службата за Иван Рилски, службата за Иван Сучавски и службата за Стефан Дечански. Последните две съчинения са дело на Григорий Цамлак. Ще приведа само няколко примера.

Служба за Стефан Дечански Служба за Петър Коришки

Канон — Първа песен

Нетрѣнно и необично
немокрѣно мор'скоу шество-
вавь стѣзоу, из'бранны въ-
пѣше ꙗко: Гвн понмь, сла-
вно бо просла[вн] се.

Невѣществна дръвляе лѣс-
твенца и странно оубднѣшн
поуть мѣра, твое ска-
заше рождѣство, чнстаа,
егоже понмь, бладнчнице,
яко прослави се.

Така цялостно е съвпадението и в останалата част на песента.

Песен трета

Лоукъ снаныхъ съкроушн
се дръжавою ти, Христе, и
немошны силоу прѣпоиса-
саше се.

Нже лѣта прѣвѣше вса-
кѣго, яко лѣтѣ творецъ,
нстеве, дѣво, волюю мла-
деньць създа се.

Така е и в останалата част на песента.

Песен пета

Оугль Нсане проавлен се
слзнице дѣвнчески въ
оутроби въсѣа, нже въ т'мѣ
заблѣждѣшнмь подавае.

Облацы веселѣа сладѣсть
кропнѣ соущнмь на зем-
ли, яко отроче роди се, сын
прѣжде вѣкъ, въ дѣвы въ-
пльщъ се богъ нашъ.

Канон — Първа песен

Нетрѣнс и неубычно немокрѣно
морскѣю шествовавъ стѣзѣ, избран-
нын въпѣше ꙗко: Гвн понмь,
славно бо прослави се.

Невѣштественаа дръвляе лѣстен-
ца и странно оубднѣшн поуть
мѣра, твое сказахъ рождѣство,
чнстаа, юже въспоемъ въси,
яко прослави се.

Песен трета

Лоукъ съкроушн се снаныхъ
дръжавою твоею, Христе, и силою
немоштын прѣпоисаше се.

Нже врѣмень прѣвѣшнн въ-
сѣхъ, яко врѣменемъ творцъ,
нстеве, дѣво, волюю младе-
ньць създа се.

Песен пета

Оугль ꙗко: Нсане проавлен се слзнице
въ оутроби дѣвы въсѣа, нже въ
т'мѣ заблѣждѣшнмь блгагоудѣумѣа
просвѣштеніе подавае.

Облаци веселѣе и сладѣсть
кропнѣ свѣтнмь на земли, яко
отроче дасть се, сын прѣжде
вѣкъ, въ дѣвы въпльщъ се
богъ нашъ.

Така пълно е покритието и в останалата част на песента. Такова съвпадение има и в други части на канона, например в песен шеста.

6. Има и други еднакви или твърде близки пасажки между двете служби. По-правдоподобно е да мислим, че службата за Стефан Дечански, написана от Григорий Цамблак в чест на основателя на манастира, чийто игумен е той, е била първообраз, от който Теодосий е заемал и комбинирал, послужила му е като образец за написаната от него служба за Петър Коришки. Да се търси друго обяснение на този факт, в смисъл, че Григорий Цамблак и Теодосий може да са използвали някой общ извор, писан преди тях, или че Теодосий е написал по-напред своята служба, от която Гр. Цамблак е заемал, ще бъде съвсем неточно и пресилено. Цамблак е в Сърбия между 1403—1406 г., когато написва прочутите си съчинения — житие и служба на Стефан Дечански, разказ за пренасяне мощите на Петка Търновска от Видин в Сърбия. Оставям важната подробност, че Григорий Цамблак при писане на службата в чест на Стефан Дечански е заемал отделни стихирни изцяло от своята написана по-рано служба за Иван Сучавски и ги е включил в новата си творба.

7. При такова положение не е възможно Григорий Цамблак да заимствува буквални и точни пасажки от съчинение, писано, както приемат сръбските учени, сто години преди него — през 1309—1310 г. Истината е, че службата за Петър Коришки е писана сто години по-късно от приеманата в сръбската наука дата — до 1406 г., докогато Григорий Цамблак е игумен на Дечанския манастир, когато той вече е бил написал своята служба за Стефан Дечански (както и житието за същия сръбски крал), която е била не само образец за Теодосий, но от която той е заел немалко градиво при съставянето на своята служба за Петър Коришки. Повтарям — приведените по-горе съпоставки убедително говорят за тази общност между тях, за влиянието на едната творба върху другата.

8. Веднаж казах — службите са съчинения силно компилативни, техните съставители свободно използват по-ранни служби, внасят някои стилни промени, поставят името на светеца, за когото пишат. Проф. Дж. Сп. Радойичич изнесе една много ценна подробност — един и същ канон за Богородица се среща поместен в няколко служби: Служба за Стефан Дечански (написана от Григорий Цамблак), Служба за Ромил (написана от Григорий), Служба за Петър Коришки (написана от монаха Теодосий), Служба за Георги Софийски (написана от Поп Пею), Служба за Стефан Слепи и др.¹⁴ Поради това аз изнесох съпоставки само между Службата за Петър Коришки и Службата за Стефан Дечански.

9. Приема се, че Петър Коришки е умрял към края на XIII в., а службата му била написана около 1309—1310 г.¹⁵ Невъзможно е за толкова кратко време той да бъде канонизиран от сръбската църква, за да стане нужда да се напишат за него служба и житие съобразно бого-

¹⁴ Ъ Сп. Радойичич. Књижевна збивања и стварања код срба у Средњем веку и у турско доба. Нови Сад, 1967, с. 203—207.

¹⁵ Друга датировка дава Д. Трифунович. След разсъждения за времето, когато е била издигната църквата в чест на Петър Коришки, Трифунович заключава: „Према томе, Теодосије би и Житије и Службу Петру Коришком писао, вероватно, у XIII веку, а не у првим деценијама XIV века“ (О Србљаку, IV, с. 291).

служебните нужди на църквата. Толкова повече, че той не произхожда от знатен род, а е човек от народа, както е и нашият Иван Рилски (житията им показват голяма прилика в начина на живота им, в борбите срещу демоните и пр. — това е отделна задача). От някои изрази в предисловието към житието се добива впечатление, че дотогава за светеца не е писано нищо, че затова Теодосий трябва да задоволи тази нужда, да напише „повѣсть“ за него, за да го предпази от „забвѣнна“.

По друг начин ще звучи въпросът, ако приемем, че Теодосий работи сто години по-късно, че е съвременник на Григорий Цамблак, който го насърчава към книжовно дело, като му припомня и за други наскоро просияли светци, заслужаващи прослава. Той му услужва и със съчинения като образци за бъдещия писател. Така стават по-понятни разказите за голямата слава на светеца, за изграждането на мястото на църква на мястото на неговия подвиг (Пештера твоа, прѣподобне отче, вѣсомъ прѣвѣе жнлнште бѣен, нына честнаа н светаа кѣтъ црѣквы божествнаа — осма песен), за разграбването на тленните му останки (разграбнше, отнесоше къждо въ своємъ отчѣствѣ въ лѣпоту црѣквѣмъ корнѣтъ раздѣлнше). И още нещо — най-ранният познат живописен образ на Петър е от XIV в., преди 1383 г., после има образ от 1491 г., 1561 г., 1570 г. и пр. Този факт може би не е случаен, той вероятно е в пряка връзка с късното канонизиране на Петър Коришки за светец.¹⁶

10. Заслужава да се отбележи още един факт — днес на науката са известни съвсем малко преписи от двете творби, посветени на Петър Коришки. От житието са познати само следните четири преписа:

а) В ръкопис от XV в., № 123 от сбирката на Сръбската Академия на науките. Издаден от Ст. Новакович в Гласник, XXIX, 1871, с. 308—346;

б) В ръкопис от 1688 г., от сбирката на В. Богишич. За него говори Ст. Новакович — Starine, XVI, 1884, с. 9—12, 27—34;

в) В ръкопис от XVI в., № 479 от сбирката на Хилендарския манастир. Издаден в Труды Киевской духовной академии, 1871, февраль, с. 408—481;

г) В прочутия Рилски панегирик на Владислав Граматик, от 1479 г. Не е издаван. За този препис пръв кратка вест дава В. Ив. Григорович — „Жизнь преподобнаго Петра, иже въ Коришкой горе“.¹⁷ Следващите учени също само споменават за наличието на преписа, но никой нищо не е изнасял от него. А това е необходимо, понеже рилският препис е най-старинният измежду сега познатите преписи. Ето защо аз ще изнеса в края на статията си от него най-ценните пасажии — началото и после-словието му.

Службата е позната само по два преписа:

а) В ръкопис от XV в., № 30 (123) от сбирката на Академия на науките — Белград, непълнен текст;

б) В ръкопис от 1688 г. от сбирката на В. Богишич. Издадена от Ст. Новакович в Starine, XVI, 1884, с. 12—27. Печатана е също в книгата „Србљак. Книга прва“. Београд, 1970, с. 467—507;

¹⁶ О Србљаку, IV, 1970, с. 187.

¹⁷ В. Ив. Григорович. Очерк путешествия по Европейской Турции. М., 1877, с. 159.

11. Петър Коришки е чествуван на 29 юни заедно с апостоли Петър и Павел. Поради това, че той е доста локален светец, вести за него не се срещат в месецословите по стари славянски ръкописи. В капиталния труд на архим. Сергей „Полный месяцеслов Востока“ (Владимир, 1901) името му също не се посочва.

Трябва да изтъкна и следното — към края на житието има един пасаж, който трудно може да се свърже с тезата, застъпвана от мене, за чиято подкрепа приведох няколко съображения и градиво. Става дума за изречение, според който авторът се е срещнал с хора, които са съвременници на отшелника, които дори са го погребали. Книжовникът пише: *Сѣ всѣхъ видѣвъ н о снѣхъ развѣхъ яко велика соушта поштенеми... н испитахъ же отъ соуштинъхъ тоу н отъ окръстныхъ, яже о жити его хоте развѣсти н яже отъ онѣхъхъ инокъ, н же прѣподобнаго погребѣшихъ н н же тогда вывѣше, съ нмн слышанеми прѣвѣше, снѣ н по ныхъ боудуштинми родъ родоу повѣстию прѣдрѣжати, сѣ о немъ сказаше мн, сѣ же писанеми явѣствено всѣкомѣ прочтати сътворихъ...¹⁸* Макар с някои малки различия, същата фраза срещаме и в другите преписи на житието, включително и в рилския препис от 1479 г., най-старинен за днес. Ако този израз не е по-късна добавка, трудно може да се допусне, че Теодосий е говорил със съвременници на Петър Коришки приблизително сто години след смъртта му (1310—1410). Ако е автентичен, следва да допуснем, че отшелникът е живял по-късно от сега приеманото време (средата на XIII и началото на XIV в.), а следователно починал е и по-късно. Тази важна подробност успешно ще се разреши чрез изнасяне на нови вести за живота на Петър Коришки и поспециално от издирване на нови преписи от неговото житие. Дотогава въпросът може да стои така открит, неразрешен, като се коригира досегашното почти общо прието мнение в сръбската наука, че в случая става дума за монаха Теодосий Хилендарец, активен сръбски книжовник от първата половина на XIV в., автор на ценни съчинения за Стефан Неман и сина му архиепископ Сава. Във връзка с казаното дотук искам да посоча, че единствен Иван Снегаров изказва колебание, че в случая определено става дума за Теодосий Хилендарец. Снегаров пише: „Житието на св. Петър Коришки (с. 352) било написано от атонския монах Теодосий, но не е известно дали той е един и същ с животописеца на св. Сава. Житието е изпълнено с видения и изкушения на дявола, както в житията на българските исихасти. Авторът съставил още канон и химни за св. Петър Коришки.“¹⁹

В резултат на изнесеното следователно трябва да смятаме монаха Теодосий Хилендарец за съвременник на Григорий Цамблак, което на практика означава въвеждането на нов книжовник в историята на сръбската литература от края на XIV и началото на XV в. С други думи казано, не трябва авторът на Житието и Службата на Петър Коришки да се смесва с Теодосий, автор на съчинения на прочутите сръбски светци Симеон и Сава, живял век по-рано от съвременника на Григорий Цамблак.

¹⁸ Гласник, XXIX, 1871, с. 346.

¹⁹ Ив. Снегаров. Кратка история на съвременните православни църкви (българска, руска и сръбска). С., 1946, с. 360.

Благо и къ благому змыленію себе оубо и слышеціимъ оуспешно пов-
щеніе Петра проповнаго въспомынаніемъ любещоу ти нмѣти писаніемъ житіе
его іавств'но съставити бѣднѣхъ кси насъ, брате Григоріе. Много же о семъ
іако же и твоє вѣсть проповіе не дѣлостно оубо скоудатвом' же паче благо-
разоуміа занеже внш'ше таковоє моеє слы дѣло начети вѣстезахъ се.
Прповннн бо, аще и въ последніе роды, нь не хоужде дръв'нын изред-
нын подвызане се бы....

Азь гроубын и недоннын, нже и въ грѣсѣхъ прѣпогано скернно же и
нечнсто свое изноурнѣхъ житіе, срце же помраченно, и оумъ стръньн и по-
мысла мудрости опустѣв'шін, и ѿ тоудъ прнтежавъ нмѣіе, и еже къ
похвалѣ житіа ннего вдостонти слово и оукрастити подвыгль се быхъ.
Обаче да не іако нерадещнхъ о твоєн любви помышляієшн на и не прог-
нѣватн те оун'ше соуднѣше еанко ѿ ницаго оума постнжко твоє прошеніе
оусрѣдны съвршнтн быхѡ. ба же прѣмудрости наставныка и благо смыс-
лію подателя каплю дха стго влти разоум' подати намъ молнмъ, іако
твоєн надеждн достонно слово оудостонти вѣзможе".

Благосмыслннн же твоє разоум' ѡ семъ и двоєѡ ѡ насъ прошеніе, и
вжтвеную любовь, юже нмашн къ стынмъ его, благо похвалію и много
оублажаю. Благо бо, что дшн своєн смнн съннскаієшн, еже бо стынхъ
житіа...

Сего бо радн мы о вѣѣ и твоє любви повннѡув'ше се, проповнаго
жытіе по твоємоу прошенію сказати начинаіе. Н не іако похвалити того
тыцнм' се нн оубо. Самѣм' же, что пользно ѿ сего прнобрѣстн желаемъ.....
(л. 180—182 об)